У НОВОМ САДУ, У СРЕДУ, 21. НОВЕМБРА 1901.

ГОД. XXVI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 25.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време биљења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 80 п. а на страну 1. кр. 20 п. месечно. —

Културно наслеђе Србије

ЗАДУЖБИНА ЦАРА ЛАЗАРА.

Данас се даје у позоришту нашем „Задужбина цара Лазара“, као представа за ђаке и децу.

Милорад Поповић Шапчанин, писац „Задужбине цара Лазара“, вредан је и заслужан српски књижевник. Он је изврстан песник, и то изврстан лиричар и епски песник; он је и одличан приповедач, те критика хвали његове приповетке, као и његове песме, ради лепе, песничке дикције, вештога избора предмета, нежности осећаја и краснога језика, који тече као сребрни поточић кроз мирисно цвеће.

Нема сумње, да су поједини створови Милорадова пера преживели и њега самога и да ће преживети и садању књижевничку генерацију, и ми смо уверени, да ће се увек једнаким одушевљењем читати његове песме: „Монах“ и „Невеста Љутице Богдана“, баш као и где-које његове лепе приповетке. То би обичном самртнику било доста данас, када се тако лако заборављају дела толиких, у своје време заслужних књижевника и песника, данас, када и у песништву постоји подела рада, те све више универзализам песништва уступа место песничким специјалистама: у лирици, епској поезији, драматици, новелистици и роману.

Ал' Милорад П. Шапчанин није се задовољио са трофејима, што их је стекао као песник лирских и епских песама, као приповедач и путописац; он је хтео да се прослави и као драмски писац, па је написао и „Задужбину цара Лазара“, слику из српске прошлости. Кад ту слику као такву узмемо, онда морамо признати, да је као таква успела; епска и лирска и приповедачка вештина песникова извела је из неприлике драмскога песника.

Сваки важнији догађај у политичком животу своме опевао је народ наш по којом песмом.

Битка косовска је најзнаменитији и најсудбоноснији догађај у историји балканских народа, а нарочито по Србију, јер је њу стао државне слободе.

И народ српски опевао је читавим циклусом песама пораз косовски.

У тим песмама народ српски тужи за слободом својом, за коју се борио готово за све време свога државног живота

С тога није ни чудо, што су се на том догађају зауставили и многи наши драмски песници.

И Шапчанин је узео за предмет својој „Задужбини цара Лазара“ време пред несретном битком на пољу Косову, када је народ српски осећајући и видећи страшну буру, која му је претила од Османлија, напрегао бно сву своју последњу снагу, да се отргне од домашаја диндушманске силе, па је упрьо био поглед свој у Бога, да у њега измоли милост.

Тај тренутак, достојан песничкога полета, изнео нам је Шапчанин у својој дивној „Задужбини“ и у њој је верно, живо и истинито нацртао ондашње стање нашега народа и опевао је у свој лепоти и красоти последњи изданак српске славе и величине; изнео нам је на историјској основи израђену слику ондашњега културнога стања у српској држави.

За богато постављеним столом седи цар Лазар са породицом и дворанима: слави своје крсно име. Ту се саветује са својим

војводама, како да се отресу Турака, који су са свију страна притисли Србију. Сви су за то, да се оружа и да се спрема на очајну борбу; а да Турцима не би оружање пало у очи, Југ светује да цар гради задужбину:

„Па кад султан и чује и види,
Да се овде грађевине граде,
Троши новац у светиње таке,
Вероваће да хоћемо мира,
Да о ратној спреми не мислимо,
Па ће с војском куд на другу страну.“

Цар прима Југ-Богданов савет, и реши се да гради задужбину:

„Ударићу темељ од олова сама,
А платна од светлог мраморнога кама,
Покрићу је сребром из рудника моји,
И жеженим златом што узалуд стоји;
Зо́графа ћу првог из Атона звати,
Драгог му камења и бисера дати
Пред олтаром да нам иконостас спрема,
Да га сјајнијега ни Цариград нема!“

На то устаје Милош Обилић и светује цару, да не гради таке задужбине, јер:

„Нема лепше цркве у хришћанству,
Него што је Хиландар атонски.
Је ли она покривена сребром,
Окићена бисером и златом?
Милешева, Ђурђеви Стубови,
Грачаница, Високи Дечани,
Задужбине славних Немањића,
Јесу л' царе, од сребра и злата,
Од бисера и камена драга?

. . . . . .

Обориће Раваницу цркву
Поскидаће и сребро и злато,
И бисерје и драго камење,
Растуриће и темеље доње,
Повадити бакар и олово.
Оловом ће бити Србадију,
Златом, сребром и драгим камењем
Окитити каде и оружје,
Подсмеват' се нама ћаурима.“

Милошев предлог би примљен и цео збор прихвати цареву одлуку:

„Гради, царе, Раваницу цркву,
Гради, царе, штитио те Бог!
И царицу и Стевана
Наследника твог!

Твоју славу казиваће црква,
Кад ни једног не буде од нас,
У њој не ће умукнути
Твог народа глас!“

Зидање задужбине повери цар Раду неимару, а надзирање седом Југу и његовим синовима.

По народној песми Југовићи су себични и користољубиви људи, који су се огрешили о цареву заповест; они

„Све царево продадоше пиво,
И цареву хазну затомише,
И надницу лаку оставише,
А надницу по једну асприцу,
Напојницу по једну чашицу;
Не светкују петка ни нећељу,
Ни Илију, који громом бије,
Ни Марију која мућом пали.“

Међу тим, Шапчанин је скинуо ову љагу с Југовића и преставио их као младиће бујне и непромишљене, које је завео на странпутицу неки седи богумил, безбожник, лажни апостол, како вели Живко Хомољанин.

„Шта ће нама цркве, манастири,
Шта ће нама црни калуђери,
Шта попови, шта ли светитељи?
Сваки за се нек се Богу моли,
Свако место божија је црква,
Где год станеш молити се можеш,“

вели пустињак Југовићима, који прихваћају његов савет врло радо, и гледају да склоне и свога оца да пристане уз њих. Али кад их стари Југ одбије с гњевом, јер:

„Цер столетни не свија се лако,
Лавови се стари не питоме,
'Ваке стене нити пржи сунце
Нити ломе валови живота . . .“

они и против воље очеве учине што су наумили и сараорима даду надницу:

„Од перпера једну половину
Напојнице чашу о оброку.“

Кад се Раде неимаре пожали цару, разгњеви се овај на Југовиће и хоће строго да их казни, што нису послушали његову заповест, али га умилостиви Живко Хомољанин, који је цару везана довео пустињика, виновника непослушности Југовића.

Цар опрашта Југовићима и сви заједно, водећи собом богумила, одлазе цркви Раваници.

Када угледа цркву, пустињак потресен и узбуђен пада на колена и узвикује:

„Боже, терет греха с мојих плећа скини,
Заблуделог слугу милостиво прими!
Пред очима мојим лик Господов сија,
Куда цео народ онамо ћу и ја!“

То је у кратко, садржина ове слике. Она је пуна песничких лепих момената и слика. Међу најлепше долази место, где царица с дворкињама шије и везе „утвари“ за Раваницу.

Та се слика може потпуно упоредити са оном, где обесни син цара Тарквинија затиче Колатинову жену с преслицом у руци; или са сликом, коју нам пружа песник у „Одисеји“, где лепа Пенелопа са својим слушкињама преде и чешља вуну.

Тој слици ни мало не уступа призор, кад Југовићи моле оца да умали надницу сараорима, а он их гњевно одбија.

Она слика, где царица са својим дворкињама везе свете утвари за Лазареву задужбину, узета је из самога живота; не само на двору, него по домовима све српске господе везене су црквене ствари, што је карактеристичан знак оног времена.

Дра́го, златар, веран је тип оних српских мајстора, који су, радећи златне ствари, у својој побожности певушили црквене песме; они су се одазвали своме послу и душом и телом, за то су њихови рукотвори пуни узвишене лепоте, која их је начинила вештацима.

Живко Хомољанин жива је слика старе српске властеле, која никако није могла да се прилагоди дворским церемонијама, али која је увек прва стајала на бранику српске слободе, српске државе; та је властела с пуно пожртвовања лила своју крв за срећу и славу Србије, која се само њеном помоћу могла испети на олимпску висину, са које је у XIV. веку блистала над осталим државама балканског полуострва.

Богумил, пустињак, преставник је оних незадовољника, који су били повод унутрашњем раздору, повод пропасти српској. Писац га је истакао као верског незадовољника, да би дао већег значаја раду његову. И заиста, кад се узме да је религија у оно доба играла ону важну улогу, какву данас игра народност: мора се признати, да је писац с пуним успехом постигао жељени циљ.

И када то све скупимо, добијамо лепу, на историјској основи израђену слику ондашњег културног стања у српској држави. Грађа јој је симетрично подељена, те нема развучених и натегнутих места. Стил је једар и енергичан, чиме се увек одликују Шапчанинови радови.

Ова слика из прошлости српске с правом се може узети као најбољи рад ове врсте на српској позорници.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(**Ред позоришних представа.**) У среду, 21. новембра (4. децембра): Вечерња представа за народ с обаљеним ценама: „**Прибислав и Божана**“. Историјска глума у 5 чинова, с певањем и играњем, написао Драг. Ј. Илић, музика од Д. Јенка.

У четвртак, 22. новембра (5. децембра), први пут: „**Као пиле у кучинама**“. Шала у 3 чина, написао И. И. Мјасницки, с руског превела Зорка Добриновићка.

У суботу, 24. новембра (7. децембра) први пут: „**Васантасена**“. Индијска драма у 5 чинова, од индијског краља Судраке, за позорницу прерадио Е. Пол.

У недељу, 25. новембра (8. децембра): „**Милош Обилић**“ или „**Бој на Косову**“. Трагедија у 5 чинова, с певањем, написао др. Јован Суботић.

ИЗДАЈЕ УПРАВА СРПСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

15. Представа. **У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ.** **Ван претплате.**

Дневна представа за ђаке и децу с обаљеним ценама у 2 сата по подне.

У Новом Саду, у среду, 21. новембра (4. децембра) 1901:

ЗАДУЖБИНА ЦАРА ЛАЗАРА.

Слика из прошлости српске у 3 раздела, с песмама, по народној песми „Зидање Раванице“, написао у стиховима Милорад П. Шапчанин, музика од Х. Дубека. — Редитељ: Спасић.

ОСОБЕ:

I. Раздео:

Цар Лазар — — — — Лукић.
Царица Милица — — — С. Вујићка.
Високи Стеван — — — — Слука.
Вукосава — — — — — Т. Лукићка.
Мара — — — — — — С. Бакаловићка.
Југ Богдан — — — — Ружић.
Бошко — — — — — — Бакаловић.
Патријарх Јеврем — — — Ботић.
Кир Арсеније, игуман — — Добриновић.
Милош Обилић — — — Виловац.
Вук Бранковић — — — Динић.
Живко Хомољац — — — Душановић.
Раде, неимар — — — — Стефановић.
Голубан, царев слуга — — М. Козловићева.
Прва, Друга, Трећа дворкиња — — — Д. Николићка, Д. Васиљевићка, Л. Вујичићева.
Остали Југовићи. Велике војводе и властела. Дворници. Дворкиње. Гости цареви. Слуге.

II. и III. Раздео:

Цар Лазар — — — — Лукић.
Царица Милица — — — С. Вујићка.
Југ Богдан — — — — Ружић.
Дамјан — — — — — Спасић.
Миљко — — — — — — Стојановић.
Бошко — — — — — — Бакаловић.
Влајко — — — — — — Д. Спасићка.
Патријарх Јеврем — — — Ботић.
Кир Арсеније, игуман — — Добриновић.
Пустињак — — — — — Васиљевић.
Раде, неимар — — — — Стефановић.
Милош Обилић — — — Виловац.
Вук Бранковић — — — Динић.
Живко Хомољац — — — Душановић.
Вукосава — — — — — Т. Лукићка.
Мара — — — — — — С. Бакаловићка.

Југовићи. Високи Стеван. Војводе и властела. Сараори.

Први раздео: у царској дворници у Крушевцу. — Други раздео: у двору царском. — Трећи: пред црквом Раваницом.

Улазне цене: Ложа: 6 круна. — Родитељи дечји и одраслији уз децу: 80 потура. — Ђаци и деца: 20 потура.

Почетак тачно у 2 а свршетак око 4 сата по подне.

Штампарија српске књижаре Браће М. Поповића у Новом Саду.